

THE SHARE OF SERVICES OF GROSS DOMESTIC PRODUCT AND TOTAL EMPLOYMENT

MARTIN KIABA

Ing. Martin Kiaba, Ekonomická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 048/446 2177,
martin.kiaba@umb.sk

Abstract

This article deals with the share of the services in great domestic product (GDP) and employment as the basic macroeconomic indicators. In advanced economics this share makes more than 70% of both GDP and employment. Services became the crucial sector from the GDP and job creation point of view. This is the reason why monitoring of this share is so important in Slovak republic and also define its specifics. While researching the given parameters of macroeconomic development we will use annual data for the years 1997 to 2014. These data will enable us to monitor the development in the longer term. The goal of the article is to see this development in Slovak republic, evaluate the share of services in this country and find the specifics. The article seeks to identify whether the demand for the replacement of unpaid work by paid work coincides with the growth of the industry or on the contrary, there is scope for expansion of employment in the sectors for future potential demand.

Key words: great domestic product, employment, services

JEL classification: E24, J21

1 Úvod

V príspevku sa budeme venovať problematike podielu sektora služieb na jedných zo základných makroekonomických veličín, akými sú hrubý domáci produkt a zamestnanosť. Ako sledované obdobie sme si zvolili široké rozpätie rokov od 1997 až do roku 2014. Rok 1997, je prvým, pre ktorý sú štatistiky v tejto forme a štruktúre prístupné, pričom najnovšie dáta už máme aj za posledný celý skončený rok a teda rok 2014.

Analyzovať podiel služieb na výkone hospodárstva je dôležité aj z toho dôvodu, že sú to práve služby, ktoré tvoria najväčší podiel na hrubom domácom produkte vyspelých krajín sveta a taktiež majú v týchto krajinách aj najväčší podiel na zamestnanosti. Služby sa stali rozhodujúcim sektorom z hľadiska tvorby hrubého domáceho produktu a pracovných miest. Podiel služieb na tvorbe produktu totiž v najvyspelejších krajinách prekračuje 70 % a stále rastie. Cieľom práce bude pozrieť sa na vývoj v Slovenskej republike, vyhodnotiť podiel služieb u nás, uviesť prípadné špecifiká.

2 Teoretické východiská sektora služieb

Na začiatok nášho príspevku sa pozrieme na základné teoretické súvislosti týkajúce sa služieb, ich charakteristik, vykazovaniu hrubého domáceho produktu a zamestnanosti. Teda na ekonomické kategórie, ktoré budeme bližšie analyzovať.

Služby môžeme vnímať ako ekonomickú kategóriu, ktorá je samostatnou terciárnou sférou ekonomiky alebo tiež ako ekonomické aktivity, ktorých výstupom nie je hmotný produkt, ale úžitok spotrebiteľovi (Ďaďo a kol., 2006). Služby a ich poskytovanie je charakteristické viacerými vlastnosťami ako je nehmotnosť, pominuteľnosť, neoddeliteľnosť, variabilita, vlastníctvo (Michalová a kol., 2004).

Služby sú nevyhnutnou súčasťou ekonomiky ako celku. môžu uspokojovať potreby celej spoločnosti, ako napríklad štátna správa, obrana, bezpečnosť, alebo potreby jednotlivcov, ktoré predstavujú služby obyvateľstvu (Janečková a kol., 2001).

Štatistický manuál medzinárodného obchodu so službami (Manual on Statistics of International Trade in Services) vo všeobecnosti vychádza z definície služieb podľa Systému národných účtov 2008, ktorá definuje, že: „Služby sú výsledkom produktívnej činnosti, ktorá mení podmienky spotrebiteľov alebo uľahčuje výmenu produktov či finančných prostriedkov. Tieto typy služieb je možné rozdeliť na modifikačné služby a okrajové služby. Modifikačné služby sú výstupy produkované na objednávku a zvyčajne pozostávajú zo zmien v podmienkach spotrebiteľov realizovaných aktivitami producentov podľa požiadaviek spotrebiteľov. Takisto môžu byť označené ako "transformačné služby". Modifikačné služby nie sú oddelené entity, na ktoré možno uplatniť vlastnícke práva. Nemôžu byť predávané oddelene od samotnej produkcie. Akonáhle je produkcia, na ktorú sú viazané hotová, musia byť poskytnuté zákazníkovi“ (www.oecd.org).

Služby na Slovensku klasifikujeme podľa ekonomických činností, štandardizovaných pre všetky štáty Európskej únie. Na Slovensku je táto štandardizácia platná od roku 2008 pod označením Štatistická klasifikácia ekonomických činností SK NACE rev. 2 (www.statistics.sk).

V súčasnosti sú služby dôležitou súčasťou ekonomiky spoločnosti. Zahrňujú široké a rôznorodé spektrum ekonomických činností a veľkou mierou sa podieľajú na rozvoji krajín sveta. Prístup ku službám predovšetkým v infraštruktúrnych, telekomunikačných, dopravných, finančných, či turistických oblastiach umožňuje hospodárstvu zvýšiť produktivitu vo všetkých sektoroch nevyhnutných pre hospodársky rozvoj. Vo väčšine krajín prekročil podiel služieb na HDP 50 % a v tých najvyspelejších je až za hranicou 75 % HDP. Rozširovanie podielu služieb sa očakáva aj do budúcnosti. Rovnako aj krajiny strednej Európy majú štruktúru ekonomiky zameranú na služby, avšak významnú úlohu ešte stále zohráva sektor priemyslu (Kuvikova a kol., 2011). Podľa tejto klasifikácie rozoznávame tieto odvetvia:

A - Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov, B - Ťažba a dobývanie, C - Priemyselná výroba, D - Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu, E - Dodávka vody, čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov, F - Stavebníctvo, G - Veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov, H - Doprava a skladovanie, I - Ubytovacie a stravovacie služby, J - Informácie a komunikácia, K - Finančné a poisťovacie činnosti, L - Činnosti v oblasti nehnuteľností, M - Odborné, vedecké a technické činnosti, N - Administratívne a podporné služby, O - Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie, P - Vzdelávanie, Q - Zdravotníctvo a sociálna pomoc, R -

Umenie, zábava a rekreácia, S - Ostatné činnosti, T - Činnosti domácností ako zamestnávateľov, U - Činnosti extrateritoriálnych organizácii a združení (www.statistics.sk)

Problémom pri používaní klasifikácie ekonomických činností NACE Rev. 2 je fakt, že táto klasifikácia slúži na členenie hospodárskych subjektov podľa ich činnosti a nie na členenie výrobkov a služieb, ktoré produkujú. Klasifikácia sa realizuje podľa hlavného druhu ekonomickej činnosti, ktorou sa zaoberajú. Ak je teda hlavným druhom činnosti napríklad výroba nových výrobkov, hoci daná jednotka produkuje aj služby, celá jej produkcia bude napriek tomu započítaná do odvetvového zoskupenia Priemyselná výroba. Z toho dôvodu tak pri výpočte HDP tvoreného službami budeme vychádzať z hodnôt tých odvetví, ktoré sú prevažne orientované na služby, kde patria skupiny označené písmenami G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U. Z merania sme vylúčili kategóriu E - Dodávka vody, čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov, nakoľko vykazované údaje nie sú za túto kategóriu určované samostatne, ale len ako súčasť skupiny B, C, D, E – označovanej pojmom Priemysel spolu.

Dôvod, prečo sme si na analýzu sektora služieb zvolili jeho porovnanie najmä s hrubým domácim produktom je, že HDP, je jeden z najvýznamnejších ukazovateľov vývoja celej ekonomiky.

Najpoužívanejším ekonomickým agregátom, ktorý štatistickí merajú, ekonómovia analyzujú a často o ňom hovoria tiež politici je teda práve domáci produkt (Holman, 2004). Práve na základe makroekonomických veličín odvodených od domáceho produktu ako sú hrubý domáci produkt, čistý domáci produkt, hrubý národný produkt, či národný dôchodok môžeme pochopiť a vysvetliť problémy týkajúce sa mnohých oblastí ekonomiky. Na meranie domáceho produktu existujú tri základné metódy. Ako prvú uvádzame tovarovú metódu. Predstavuje sumarizáciu peňažného vyjadrenia všetkých finálnych statkov, ktoré boli vyprodukované v určitom časovom období. Ako druhá hlavná metóda používaná na meranie domáceho produktu je výdavková metóda, ktorá sleduje výrobky a služby, ktoré domácnosti nakupujú od firiem a opačne platby, ktoré tieto firmy od domácností za statky dostávajú. Ako poslednú uvádzame dôchodkovú metódu, ktorá sleduje množstvo výrobných činiteľov, ktorých služby poskytujú domácnosti firmám a platby firiem domácnostiam za služby týchto výrobných činiteľov (Holman, 2004).

Pre objektívne posúdenie výkonnosti ekonomiky je dôležité rozlišovať medzi nominálnym a reálnym hrubým domácim produktom. Nominálny hrubý domáci produkt sa meria v súčasných cenách a reálny HDP sa meria použitím konštantných, resp. nezmenených cien z minulosti (Samuelson, 2013). Reálny hrubý domáci produkt sa vyjadruje preto, že zmeny nominálneho HDP, ktoré vychádzajú zo zmien aktuálnych trhových cien neposkytujú objektívny údaj o výkonnosti ekonomiky (o zmenách v množstve vyrobených statkov a poskytnutých službách) a o tempe ekonomického rastu. Reálny hrubý domáci produkt vyjadruje zmeny vo fyzickom výstupe ekonomiky, medzi rôznymi časovými obdobiami tak, že ocení všetky tovary a služby vyprodukované v rôznych sledovaných obdobiach rovnakými, tj. stálymi cenami základného roka (Lisý, 1999).

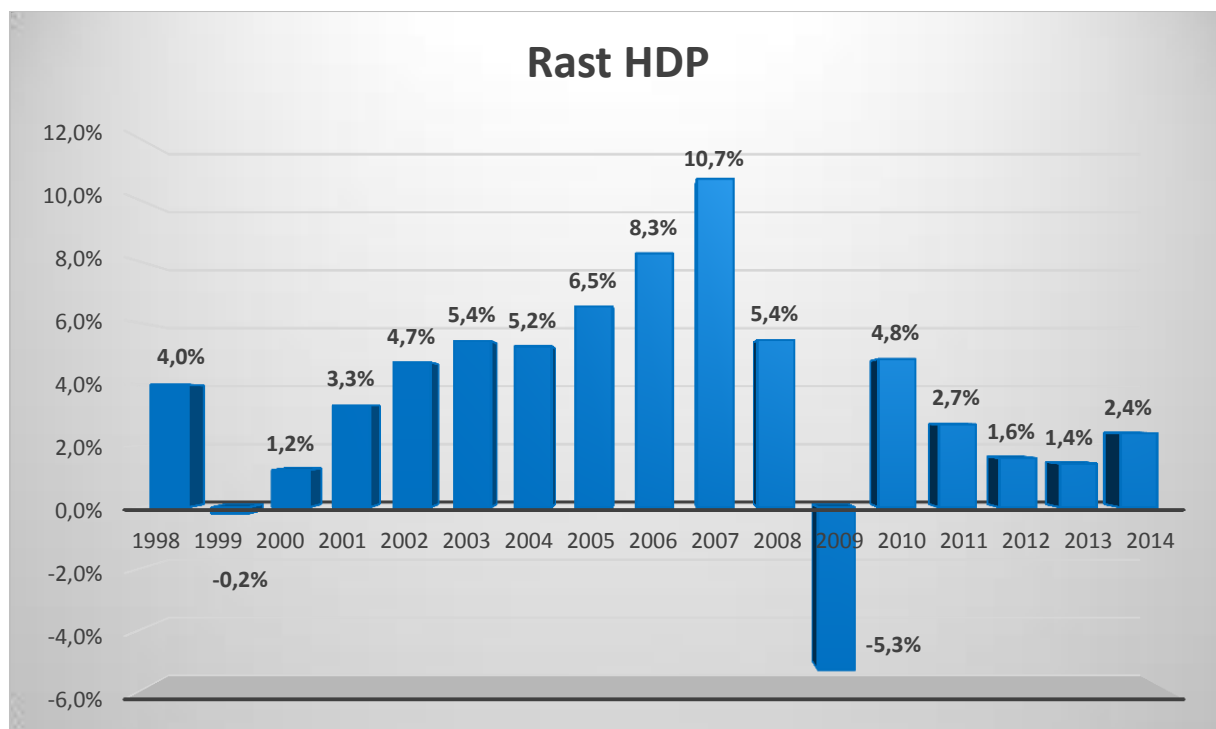
Kľúčom k pochopeniu ekonomického rastu je rozpoznanie väzieb medzi spotrebou, úsporami a investíciami. Napriek tomu, že spotreba predstavuje najväčšiu časť hrubého domáceho produktu (vo vyspelých krajinách má podiel na HDP približne dve tretiny), nie je tým hlavným faktorom, ktorý by určoval trend vývoja a dynamiku ekonomického rastu. Zdrojom dlhodobého dynamického rastu ekonomiky sú úspory. Proces sporenia a investovania je dôležitým problémom makroekonómie práve preto, že úspory a investície sú najdôležitejšími faktormi ekonomického rastu. Aj skúsenosti ukazujú, že dynamicky rastúce

ekonomiky obyčajne investujú väčšiu časť hrubého domáceho produktu ako tie pomalšie sa rozvíjajúce (Uramová, 2012).

3 Podiel služieb na HDP a zamestnanosti

V tejto kapitole práce analyzujeme konkrétne podiely služieb na spomínaných makroekonomických veličinách akými sú hrubý domáci produkt a zamestnanosť. Vychádzať pritom budeme z údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky a Eurostatu. Sledovaným obdobím tak pri tvorbe hrubého domáceho produktu, ako aj úrovne zamestnanosti sú roky 1997-2014 a všetky spracovávané dáta sú revidované podľa najnovšieho európskeho štandardu ESA 2010, ktorý predstavuje Európsky systém národných a regionálnych účtov.

ESA 2010 je kompatibilná s metodikou národných účtov (SNA 2008), ktorá bola vytvorená pod záštitou Organizácie spojených národov, Medzinárodného menového fondu, Komisie Európskeho spoločenstva, OECD a Svetovej banky. K implementácii týchto spresnených štandardov došlo v druhej polovici roka 2014, pričom hodnoty vykazované v národných účtoch boli spätne prepočítané podľa nových štandardov aj do minulosti.

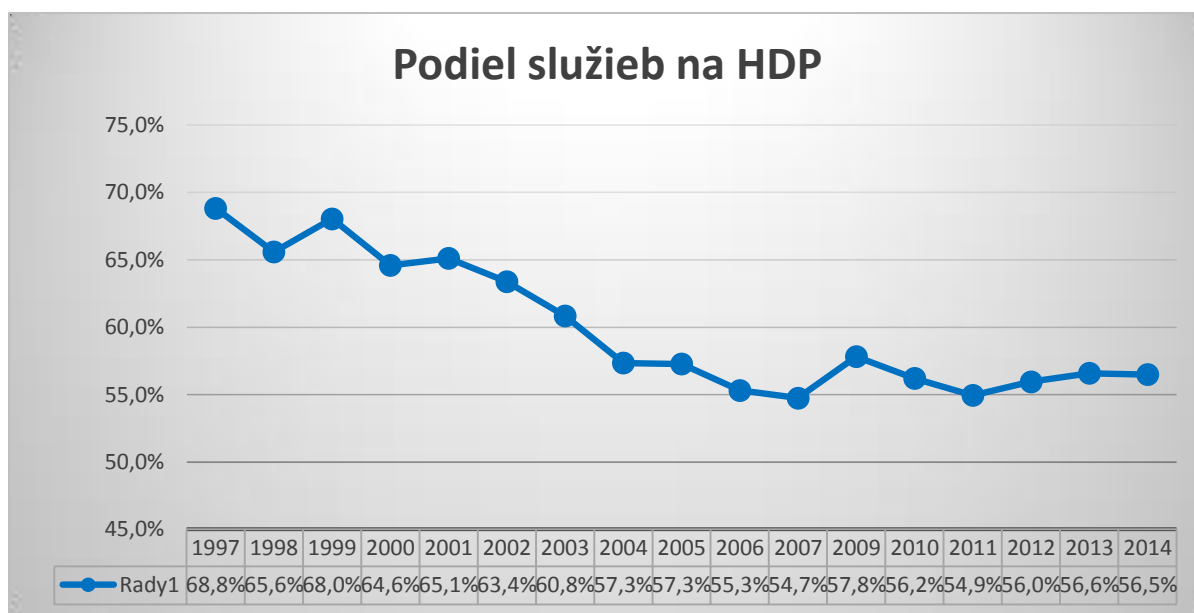

Graf 1: Rast HDP 1998-2014

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky

Na grafe 1 môžeme vidieť aký bol vývoj celkového hrubého domáceho produktu od roku 1997 až do roku 2014.

Na grafe 2 už vidíme, aký podiel majú na Slovensku služby na hrubom domácom produkte. Ako sme spomínali už v teoretickej časti práce, v tých najvyspelejších ekonomikách je podiel služieb na HDP až okolo 70 %, kým na Slovensku sa posledné roky pohybujeme na úrovni okolo 56 % HDP.

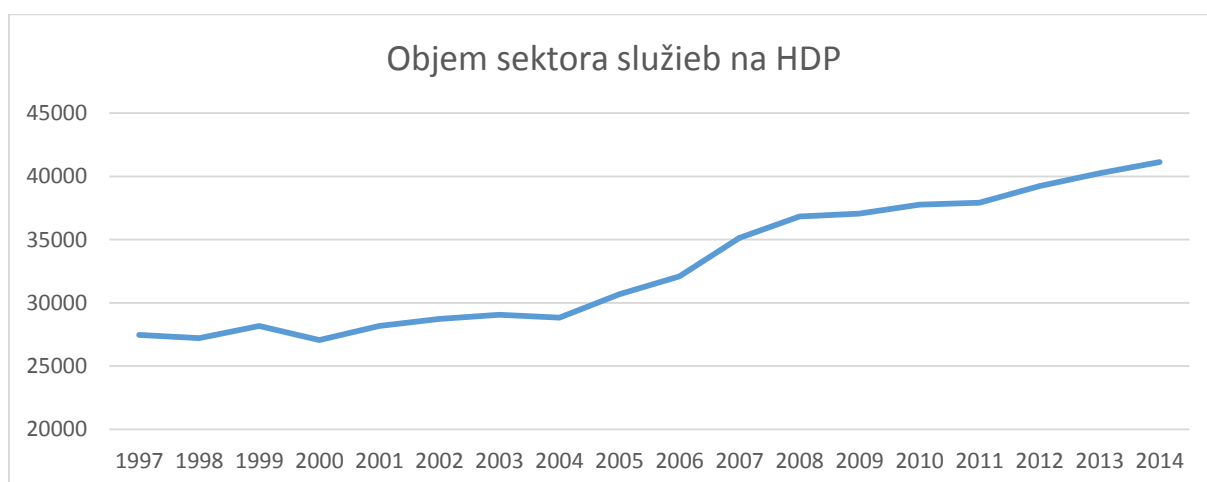

Graf 2: Podiel služieb na HDP 1997-2014

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky

Podiel služieb na hrubom domácom produkte bol za sledované obdobie najvyšší hneď v prvom sledovanom roku 1997, kedy sa blížil k 70 % HDP. Relatívne vysoký podiel nad 65 % bol v ekonomike dosahovaný aj v nasledujúcich dvoch rokoch. Následne dochádzalo niekoľko rokov k znižovaniu podielu služieb na hrubom domácom produkte. Najvýraznejší prepád je vidieť medzi rokmi 2001 až 2006, kedy podiel služieb na hrubom domácom produkte klesol o takmer 10 percentuálnych bodov. Zvyšné roky až do súčasnosti už k výrazným výkyvom nedochádzalo a podiel služieb na produkte sa menil v rozmedzí do 3 percentuálnych bodov.

Pokiaľ by sme sa pozreli na absolútne čísla hrubého domáceho produktu vyprodukovaného v sektore služieb, tak až na minimálne odchýlky jeho hodnota každým rokom stúpa. Pričom najprudší nárast zaznamenávame od roku 2004 až po najnovšie údaje a teda do konca roka 2014. Tento vývoj nám zobrazuje aj graf 3.

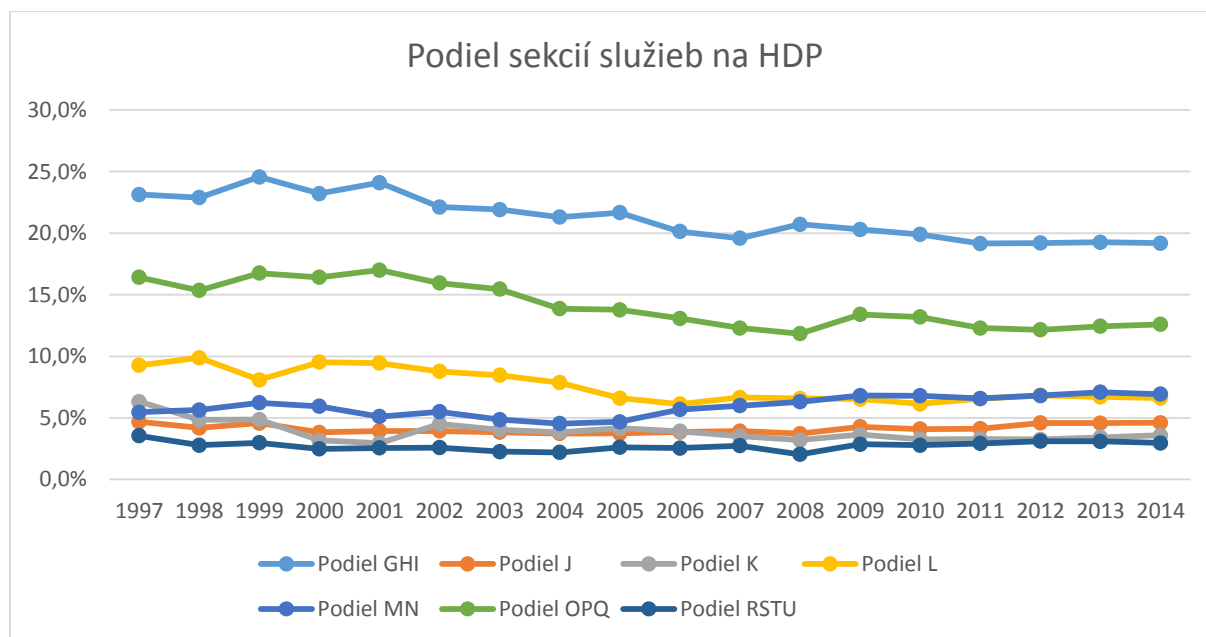

Graf 3: Objem sektora služieb na HDP 1997-2014

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky

Z posledných dvoch grafov tak môžeme zhodnotiť, že napriek tomu, že objem služieb v absolútnych číslach výraznejšie stúpala od roku 2004, ich podiel na hrubom domácom produkte dosahoval výrazne vyšších hodnôt naopak práve pred týmto obdobím. Pre krátky rozsah práce neanalyzujeme vývoj podielu na HDP pre všetky ďalšie sektory, predpokladáme však že rast HDP bol v značnej miere podporený najmä prostredníctvom rastu priemyslu, keď na Slovensko prichádzali mnohé zahraničné investície, ktoré smerovali prioritne do priemyselných odvetví ako napríklad automobilového a elektrotechnického priemyslu.

Na grafe 4 tak vidíme podiel jednotlivých sekcií služieb na celkom hrubom domácom produkte krajiny.

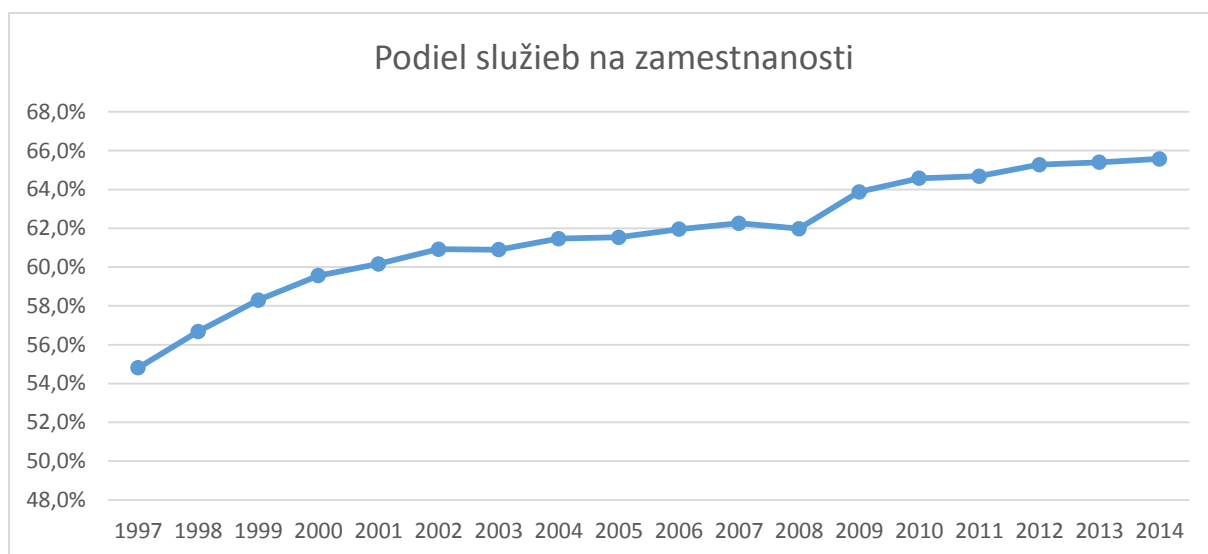
Graf 4: Podiel sekcií služieb na HDP

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky

Ako zobrazuje graf 4, najväčší podiel mali počas celého sledovaného obdobia odvetvia Veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov; doprava a skladovanie; ubytovacie a stravovacie služby a tiež odvetvie Verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie; vzdelávanie; zdravotníctvo a sociálna pomoc. Práve tieto sekcie služieb však zaznamenali najväčší pokles, kde môžeme povedať, že ich podiel na celkovom HDP počas väčšiny sledovaného obdobia klesal a to najvýraznejšie do roku 2004. Rovnako v tom istom období klesal aj podiel na HDP pri Činnostiach v oblasti nehnuteľností, ako tretej najväčšej sekcií služieb. Práve tieto tri spomenuté kategórie tak stáli za celkovým poklesom služieb na hrubom domácom produkte v úvodných sledovaných rokoch.

Sekciou služieb, ktorá naopak najvýraznejšie rástla je oblasť označujúca sa písmenami M a N s klasifikácie, ktorá zahŕňa Odborné, vedecké a technické činnosti a administratívne služby. Zvyšné odvetvia, ktoré zaraďujeme do jednotlivých sekcií služieb sa vyvíjali bez väčších výkyvov a svoj podiel na hrubom domácom produkte si držali približne nezmenený.

Okrem hrubého domáceho produktu je pre ekonomiku veľmi dôležitou ekonomickou kategóriou tiež zamestnanosť. Rovnako ako pri hrubom domácom produkte, tak aj pri zamestnanosti analyzujeme podiel služieb na celkovej zamestnanosti v Slovenskej republike. Celkový podiel za nami sledované obdobie môžeme vidieť na grafe 5.

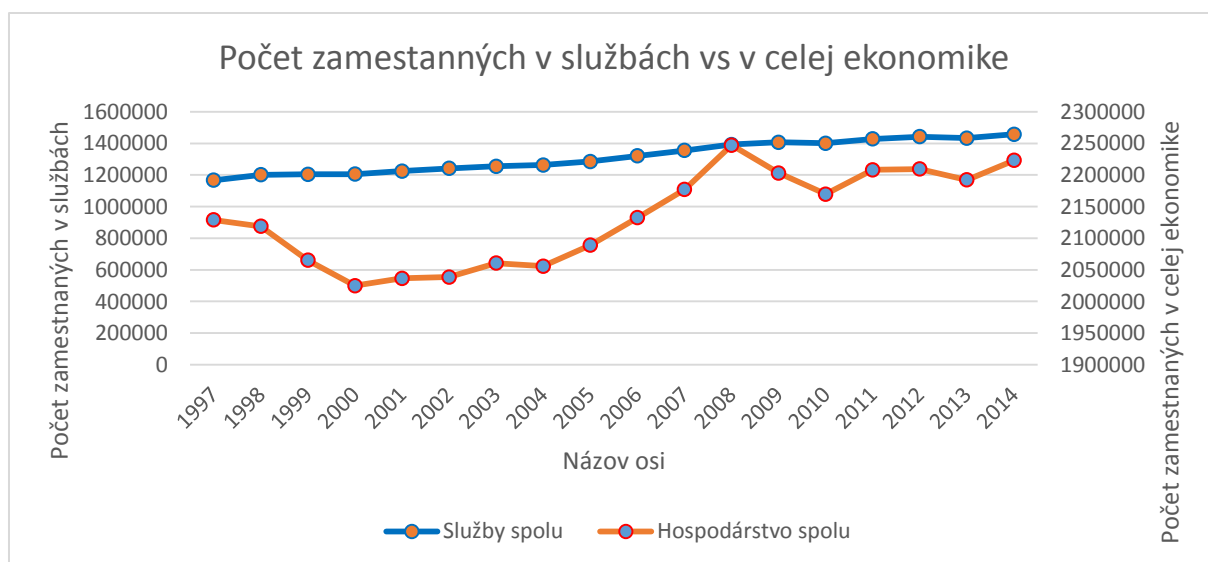

Graf 5: Podiel služieb na zamestnanosti 2007-2014

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky

Ako na grafe vidieť, vývoj je rozdielny voči vývoju služieb na HDP. Počas celého sledovaného obdobia až na malý pokles v roku 2008 totiž podiel služieb na zamestnanosti rástol. Kým v roku 2007 pracovalo v službách 54,8 % zamestnancov, v roku 2014 to už bolo 65,6 % pracujúcich. Zo sledovanej situácie nemusí byť zjavné, či sa počet zamestnancov v službách tak zvyšoval, alebo rástol len ich podiel na celkovej zamestnanosti vďaka poklesu zamestnancov v iných sektoroch ekonomiky.

Pozrieť sa na to môžeme bližšie na grafe 6, kde vidíme jednak počet zamestnaných v ekonomike celkovo, ako aj počet zamestnaných v službách.

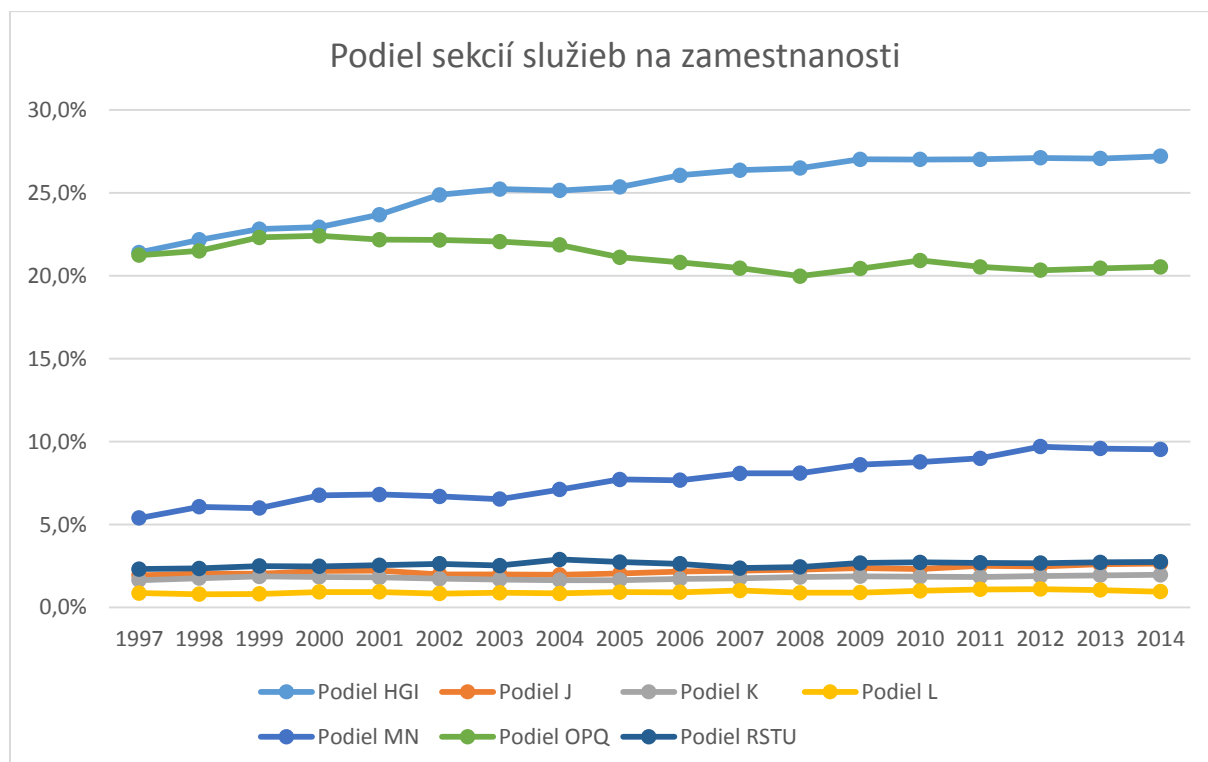
Graf 6: Počet zamestnaných v službách vs v celej ekonomike 1997-2014

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky

Ako je z grafu 6 zjavné, zamestnanosť v sektore služieb skutočne rástla aj v absolútnych hodnotách. Rast bol súvislý počas celého sledovaného obdobia s minimálnymi výkyvmi len

v rokoch 2010 a 2013. Podstatne rozdielny vývoj sme pritom zaznamenávali pri vývoji počtu zamestnaných v celej ekonomike. Ten 3 roky klesal, nasledovali štyri stálejšie roky bez prudkých zmien. Ďalšie štyri roky boli symbolom prudkého zvyšovania zamestnanosti až do jej vrcholu v roku 2008. Následne je vývoj nerovnomerný a až do súčasnosti sa striedali roky s nárastom a s poklesom zamestnanosti. Dalo by sa tak konštatovať, že zamestnanosť v službách vykazuje omnoho stálejší charakter ako je zamestnanosť v slovenskej ekonomike ako celku, bez výrazných výkyvov, pričom jej trend je rastúci.

Na nasledujúcom grafe si rovnako ako pri HDP zobrazíme aj podiel zamestnaných v jednotlivých sekciách služieb.

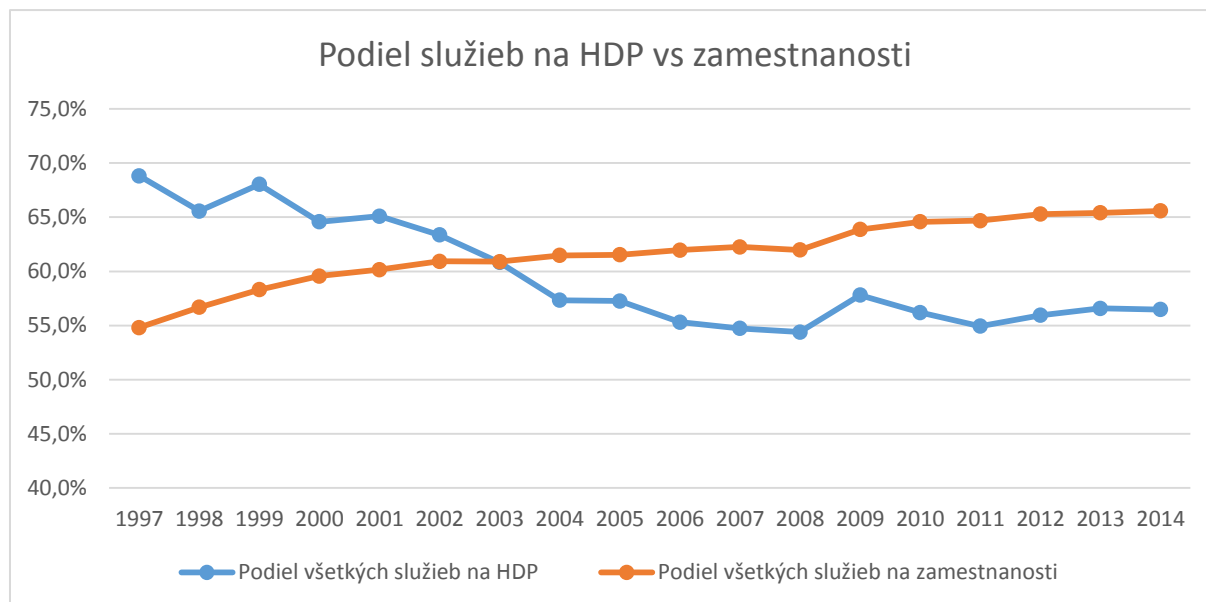

Graf 7: Podiel sekcií služieb na zamestnanosti 1997-2014

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky

Pri pohľade na graf 7 vidíme veľmi dôležité rozdelenie toho, koľko ľudí pracuje v ktorej sekcii služieb. Keď si to porovnáme s grafom 4, kde sme videli jednotlivé sekcie podľa toho, aký veľký HDP vytvorili, sú medzi týmito dvoma údajmi rozdiely. Aj tu mali najväčší podiel počas celého sledovaného obdobia odvetvia Veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov; doprava a skladovanie; ubytovacie a stravovacie služby a tiež druhá skupina odvetví kde patrí Verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie; vzdelávanie; zdravotníctvo a sociálna pomoc. Kým druhé menované rovnako ako pri podiele na HDP aj pri zamestnanosti vykazovalo klesajúci charakter, najväčšia kategória s označením HGI vykazovala počas celého obdobia rastúci charakter. Tretí najväčší podiel a rovnako ako pri podiele na HDP s rastúcim charakterom mala sekcia Odborné, vedecké a technické činnosti; administratívne služby. Zaujímavý je pohľad na sekciu Činnosti v oblasti nehnuteľností, ktorá má tretí najväčší podiel na hrubom domácom produkte (v roku 2014 to bolo 6,6 %), ale čo sa týka zamestnanosti, tak spomedzi všetkých sekcií je na poslednom mieste, keď jej podiel na zamestnanosti v krajine je menší ako 1 %.

Na záver práce prinášame ešte jeden graf na ktorom priamo porovnávame podiel služieb na oboch nami sledovaných makroekonomických ukazovateľoch. Graf 8 tak zobrazuje tak vývoj podielu služieb na hrubom domácom produkte, ako aj podiel služieb na zamestnanosti v Slovenskej republike.

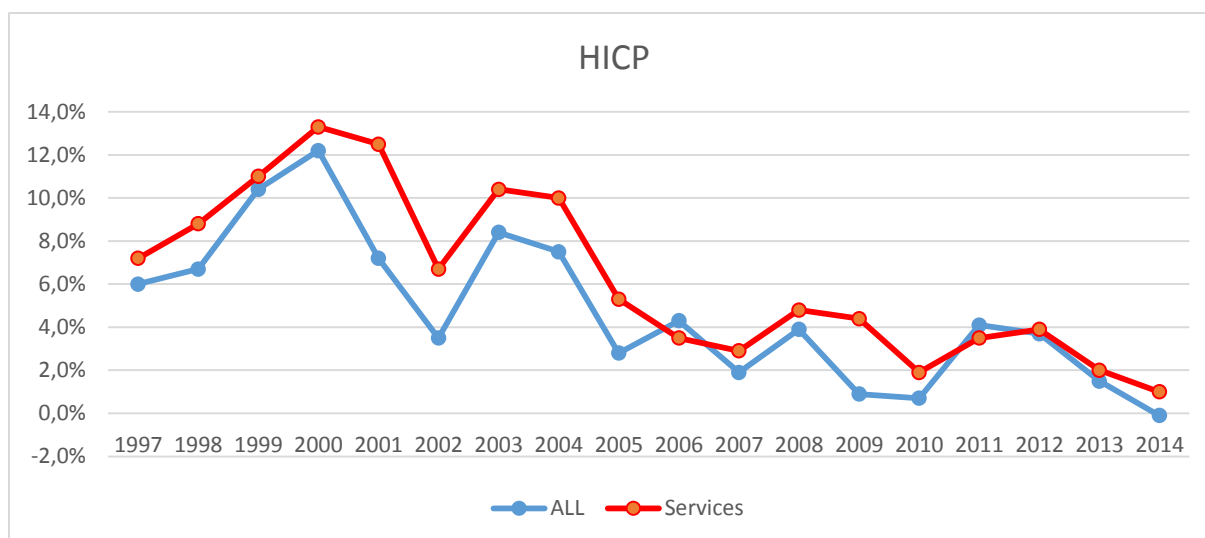

Graf 8: Podiel služieb na HDP vs zamestnanosti

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky

Z grafu je na prvý pohľad zrejmé, že obe veličiny sa vyvíjajú rozdielne. Kým podiel služieb na hrubom domácom produkte je počas väčšiny sledovaného času klesajúci, podiel zamestnanosti vykazuje neustály rast. Obe krivky sa pretli v roku 2003, kedy bol podiel služieb na HDP ako aj na zamestnanosti takmer úplne identický. Predpokladáme, že do značnej miery za tým môže stať dôvod náročnosti odvetvia služieb na ľudský kapitál, keď rozvojom technológií neklesá náročnosť na vybavenosť odvetvia prácou tak viditeľne ako v iných odvetviach, ako je tomu napríklad v priemysle. Podrobné hľadanie príčiny by mohlo bližšie ukázať dôvody takéhoto vývoja, pre všeobecnejšie zameranie a rozsah našej práce.

Vďaka širokému spektru dostupných dát týkajúcich sa viacerých faktorov súvisiacich s neplatenou prácou, ktoré máme k dispozícii z projektu vedeckej grantovej agentúry VEGA 1/0935/13 - Neplatená práca ako potenciálny zdroj sociálno-ekonomického rozvoja spoločnosti a determinant individuálneho blahobytu, sa môžeme pokúsiť vyhodnotiť aj potenciál, či prípadné problémy v nahrádzaní neplatennej práce v domácnosti jej platenou ekvivalenciou. Z dostupných dát o objeme neplatennej práce na Slovensku a komparácie výsledkov so zahraničím, vidíme vo všeobecnosti vyšší objem neplatennej práce na Slovensku. Okrem iných dôvodov, ktoré pre špecifické zameranie nášho príspevku bližšie neanalyzujeme, sa ako významný faktor, ktorý odrádza domácnosti od nahrádzania ich vlastnej neplatennej práce v domácnosti platenou dostáva do popredia cena daných služieb. Rozhodli sme sa preto pridať v rámci práce pohľad na úroveň inflácie za nami sledované obdobie. A to nie len celkovej inflácie, ale aj inflácie samostatne len za segment služieb. Výsledné dáta je možné vidieť na grafe 9.

Graf 9 HICP na Slovensku za roky 1997-2014
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

Ako môžeme na grafe vidieť, inflácia v sektore služieb sa až na zanedbateľné výnimky neustále pohybuje nad úrovňou celkovej inflácie. Aj práve neustále rastúce ceny služieb nad úrovňou celkovej inflácie tak môžu byť jedným z dôvodov prečo nedochádza k výraznejšiemu nahrádzaniu domácich prác platenými ekvivalentami.

4 Záver

V príspevku sme sa venovali problematike podielu sektora služieb na základných makroekonomických veličinách, akými sú hrubý domáci produkt a zamestnanosť. Ako sledované obdobie sme zvolili rozpätie rokov 1997-2014.

Analyzovať podiel služieb na výkone hospodárstva je dôležité aj z dôvodu, že sú to práve služby, ktoré tvoria najväčší podiel na hrubom domácom produkte vyspelých krajín sveta a taktiež majú v týchto krajinách aj najväčší podiel na zamestnanosti. Ako z analýzy vyplýva sektor služieb zohráva dôležitú úlohu aj na Slovensku. Služby sú rozhodujúcim sektorom z hľadiska tvorby hrubého domáceho produktu a pracovných miest. Podiel služieb na tvorbe produktu totiž v najvyspelejších krajinách prekračuje 70 % a rastie. Vývoj na Slovensku ukazuje, že napriek rastu služieb v absolútnom vyjadrení, ich podiel na HDP v posledných rokoch skôr mierne klesal. Napriek klesajúcemu podielu na produkte však pre Slovensko platí, že podiel služieb na zamestnanosti neustále rastie.

Na diskusiu tak zostáva viacero otázok, čo môže stáť za takýmto vývojom. Jedným z dôvodov môžu byť veľké zahraničné investície, ktoré prišli v sledovanom období na Slovensko a výraznejšie tak posilnili priemysel na úkor sektora služieb. Práve to tak vidíme ako nevýznamnejší faktor poklesu podielu služieb na HDP. Pomer sa viac ustálil, až v posledných rokoch, keď už príchod priamych zahraničných investícií nebol tak výrazný. Na druhej strane je ale viditeľný rast podielu zamestnanosti. Predpokladáme, že hlavným dôvodom je v tomto prípade rast technického pokroku, ktorý je výraznejší predovšetkým v priemysle. Je predpoklad, že tu dochádza k nahrádzaniu pracovnej sily omnoho viac ako v sektore služieb. Z toho dôvodu, predovšetkým podiel služieb na zamestnanosti výrazne rastú.

V sledovanom období prebiehali na Slovensku významné pozitívne aj negatívne zmeny, ktoré vplývali na ekonomiku ako celok. Zaznamenávali sme obdobie po výrazných zmenách v ekonomike a jej transformácii na trhovú ekonomiku, obdobie výrazných ekonomických reforiem, rozmachu niektorých odvetví, vysokého rastu ekonomiky, ale aj obdobia recesie. Dalo by sa tak povedať, že zachytené obdobie odráža vplyv množstva faktorov. Je tak špecifické, že napriek striedaniu rôznych typov období a pozitívnym ako aj negatívnym šokom zamestnanosť v službách vykazuje celé sledované obdobie rastúci charakter a preto by najmä tento jav mohol byť predmetom hlbšej analýzy do ďalšieho obdobia.

5 Literatúra

1. BENČO, J., KIVÍKOVÁ, H. et al. 2011. *Ekonomika verejných služieb*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2011. 333 s. ISBN 978-80-557-0323-7.
2. ĎAĎO, J., PETROVIČOVÁ, J., KOSTKOVÁ, M. 2006. *Marketing služieb*. Bratislava: Epos, 2006. 300 s. ISBN 80-8057-662-9.
3. HICP [online]. 2016. [cit. 25.03.2016]. Dostupné na: <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>>
4. HOLMAN, R. 2004. *Makroekonomie*. Praha: C. H. Beck, 2004. 424 s. ISBN 80-7179-764-2.
5. JANEČKOVÁ, L., VAŠTÍKOVÁ, M. 2001. *Marketing služieb*. Praha: Grada Publishing, spol. s.r.o., 2001. 180s. ISBN 80-7169-995-0.
6. LISÝ, J. 1999. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. Bratislava: Iura edition, 1999. 106 s. ISBN 80-88715-55-5.
7. Makroekonomické štatistiky [online]. 2016. [cit.25.03.2016]. Dostupné na: <http://www.statistics.sk/pls/elisw/MetaInfo.explorer?cmd=open&s=1003&sso=3>.
8. Manual on Statistics of International Trade in Services [online]. 2010. [cit. 25.03.2016]. Dostupné na: <http://unstats.un.org/unsd/statcom/doc10/BG-MSITS2010.pdf>.
9. MICHALOVÁ, V., ŠUTEROVÁ, V., 2004. *Služby*. Hronský Beňadik: NETRI, 2004. 216 s. ISBN 80-968904-5-X.
10. Podtriedy klasifikácie ekonomických činností SK NACE Rev. 2 [online]. 2008. [cit. 20. mája 2015]. Dostupné na: <http://www.statistics.sk/pls/wregis/ciselniky?kc=5205>.
11. SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. 2013. *Ekonomie*. 19. vydanie. Praha: NS Svoboda, 2013. 770 s. ISBN 9788020506290.
12. URAMOVÁ M., PITEKOVÁ J., PAĽA J. 2012. *Makroekonómia II*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2012. 118 s. ISBN 978-80-8083-728-0.